

Nowe stanowiska interesujących gatunków chrząszczy  
saproksylicznych (Coleoptera) w wybranych leśnych  
kompleksach promocyjnych w Polsce

New localities of the interesting saproxylic beetles (Coleoptera)  
in some promotional forest complexes in Poland

Radosław PLEWA<sup>1</sup>, Zbigniew BOROWSKI<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Zakład Ochrony Lasu,

<sup>2</sup> Zakład Ekologii Lasu, IBL, Sękocin Stary, ul. Braci Leśnej 3, 05-090 Raszyn;  
e-mail: r.plewa@ibles.waw.pl, z.borowski@ibles.waw.pl

**ABSTRACT:** As a result of the faunistic studies conducted in 2014-2015 in eight promotional forest complexes in Poland, 14 species of saproxylic beetles were recorded, representing 10 families. The presence of new localities for saproxylic beetles, i.e. *Evodinellus borealis* (Gyll.) (Cerambycidae), *Pediacus dermestoides* (F.) (Cucujidae), *Triplax scutellaris* Charp. (Erotylidae), *Benibotarus taygetanus* (Pic) (Lycidae) and *Hallomenus axillaris* (Ill.) (Tetratomidae), was also recorded.

**KEY WORDS:** Coleoptera, saproxylic beetles, barrier trap, new records, faunistic, Poland.

## Wstęp

Chrząszcze saproksyliczne to grupa bezkręgowców, która przynajmniej w pewnym okresie swojego rozwoju związana jest z drewnem zamierających lub martwych drzew, a także z nadrzewnymi grzybami lub z innymi organizmami żyjącymi w drewnie (SPEIGHT 1989). W ostatnich latach zarówno w Polsce jak i w Europie, chrząszcze saproksyliczne stały się przedmiotem wielu badań naukowych, dotyczących między innymi związku występowania poszczególnych gatunków lub grup gatunków z ilością i jakością martwego drewna (GIBB i in 2006, HILSZCZAŃSKI i in. 2011).

Ze względu na fakt, że obszary leśnych kompleksów promocyjnych (LKP) utworzone zostały w Polsce na najcenniejszych przyrodniczo terenach leśnych i nie były dotąd przedmiotem szczegółowych badań nad chrząszczami saproksylicznymi, zdecydowano się na badania nad tą grupą zwierząt na tych właśnie terenach. Ogólnym celem realizowanego projektu jest porównanie zgrupowań chrząszczy saproksylicznych występujących na terenie różnych LKP-ów Polsce. Natomiast w niniejszej pracy pragniemy przedstawić jedynie część dotychczasowych wyników badań, dotyczących interesujących gatunków chrząszczy saproksylicznych, które zasługują na szczegółowe omówienie pod względem faunistycznym.

### **Material i metody**

Chrząszcze saproksyliczne odławiano w latach 2014-2015 przy zastosowaniu pułapek barierowych typu IBL-2, zawieszanych około 2 metrów nad ziemią. Do pułapek dołączane były butelki, które wypełniano 100 ml środka konserwującego – glikolu etylenowego.

Wszystkie zebrane chrząszcze oznaczone zostały przez pierwszego autora. Spreparowane materiały zdeponowano w zbiorze porównawczym Instytutu Badawczego Leśnictwa w Sękocinie Starym.

Autorzy składają serdeczne podziękowania mgr. inż. Adamowi WÓJCICKIEMU i mgr. inż. Markowi PUDEŁKO za pomoc w pracach terenowych podczas realizacji niniejszego projektu badawczego.

### **Wyniki**

W trakcie przeprowadzonych badań wykazano występowanie 14 interesujących gatunków chrząszczy saproksylicznych należących do 10 rodzin. Przy czym sześć gatunków odnotowano po raz pierwszy w niektórych krainach zoogeograficznych. Nazwy krain przyjęto za „Katalogiem Fauny Polski” (Burakowski i in. 1971-2000).

## **CERAMBYCIDAE**

*Evodinellus borealis* (GYLLENHAL, 1827)

– Podlasie, LKP Puszcza Knyszyńska, FE41 Czarna Białostocka vic., 13 V – 7 VII 2015, 1 ex., leg. Z. BOROWSKI (ZB).

W Polsce gatunek wykazywany był jedynie z Puszczy Augustowskiej, Boreckiej (Pojezierze Mazurskie) i Białowieskiej (GUTOWSKI i KARAS 1991, GUTOWSKI 1995).

Prezentowane stanowisko jest potwierdzeniem, że *E. borealis* może lokalnie występować w innych kompleksach leśnych w północno-wschodniej Polsce. W przyszłości niewykluczone jest odnalezienie nowych stanowisk tego gatunku na terenie Biebrzańskiego Parku Narodowego.

Gatunek nowy dla Podlasia.

*Judolia sexmaculata* (LINNAEUS, 1758)

- Sudety Zachodnie, LKP Sudety Zachodnie, Nadl. Szklarska Poręba, WS43 Szklarska Poręba vic., 22 IV – 9 VII 2015, 1 ex., leg. ZB.

W Polsce gatunek ten zaliczany jest do fauny borealno-górskiej. Wykazywany był głównie z północno-wschodniej i południowej części kraju (BURAKOWSKI i in. 1990). W Sudetach Zachodnich stwierdzany był czterokrotnie w końcu XIX i na początku XX wieku, a po raz ostatni wraz z ukazaniem się Katalogu fauny Polski (BURAKOWSKI i in. 1990).

*Nivellia sanguinosa* (GYLLENHAL, 1827)

- Wyżyna Małopolska, LKP Puszcza Świętokrzyska, Nadl. Suchedniów, DB75 Kopce ad Suchedniów, 12 V – 8 VII 2015, 1 ex., leg. ZB.

W Polsce gatunek charakteryzuje się borealno-górskim typem rozmieszczenia, a jego zasięg jest rozerwany. Główne arealy występowania tego gatunku znajdują się w północno-wschodniej (Puszcza Białowieska i Borecka) i południowej części kraju (BURAKOWSKI i in. 1990). W końcu lat dziewięćdziesiątych XX wieku wykazywany był już z terenu Wyżyny Małopolskiej, niedaleko przy granicy z Górami Świętokrzyskimi (BIDAS 2002).

W przyszłości niewykluczone jest znalezienie nowych stanowisk na terenie Gór Świętokrzyskich.

## CUCUJIDAE

*Pediacus dermestoides* (FABRICIUS, 1792)

- Bieszczady, LKP Lasy Bieszczadzkie, Nadl. Cisna, FV05 Buk: 13 V – 1 VII 2015 (2 exx.), 2 VII – 22 IX 2015 (1 ex.), leg. ZB.

W Polsce gatunek wykazywany był zaledwie z kilku krain, choć w wielu z nich nie został potwierdzony przez kilkadziesiąt lat (BURAKOWSKI i in. 1986a). Ostatnie doniesienia o tym gatunku pochodzą z Puszczy Białowieskiej z lat dziewięćdziesiątych XX wieku (BOROWIEC i in. 1992, KUBISZ 1995).

Gatunek nowy dla Bieszczadów.

**ELATERIDAE**

*Stenagostus rhombeus* (OLIVIER, 1790)

- Nizina Wielkopolsko-Kujawska, LKP Lasy Doliny Baryczy, Nadl. Milicz, XT51 Milicz vic.: 11 VI – 30 X 2014 (1 ex.), 2 VI – 9 IX 2015 (2 exx.), leg. ZB.

W Polsce gatunek wykazywany był z Pojezierza Pomorskiego (BUCHHOLZ 1993, 2008), Pobrzeża Bałtyku (Wyspy Wolin) i Górnego Śląska (BURAKOWSKI i in. 1985). Najnowsze informacje o tym gatunku dotyczą tylko dwóch krain, tj. Dolnego Śląska oraz Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (SMOLIS 2008).

**EROTYLIDAE**

*Triplax scutellaris* CHARPENTIER, 1825

- Podlasie, LKP Puszcza Knyszyńska, Nadl. Czarna Białostocka, FE41 Czarna Białostocka vic., 7 VII – 8 IX 2015, 2 exx., leg. ZB.

Przez wiele lat gatunek wymieniany był z Polski jedynie ogólnikowo ze Śląska, okolic Warszawy, Przemyśla i Kotliny Kłodzkiej (MAZUR 1983). W kolejnych latach informacje o jego występowaniu podane zostały z Puszczy Białowieskiej, Gór Świętokrzyskich i Bieszczadów (GUTOWSKI i KUBISZ 1995, BYK 2007, RUTA i in. 2011).

Gatunek nowy dla Podlasia.

**EUCNEMIDAE**

*Isorhipis marmottanii* (BONVOULOIR, 1871)

- Nizina Wielkopolsko-Kujawska, LKP Lasy Doliny Baryczy, Nadl. Milicz, XT51 Milicz vic.: 11 VI – 30 X 2014 (11 exx.), 2 VI – 9 IX 2015 (10 exx.), leg. ZB.

W Polsce gatunek wykazywany był z kilku krain, tj. Puszczy Białowieskiej, Beskidu Wschodniego, Niziny Sandomierskiej, Gór Świętokrzyskich, Wyżyny Małopolskiej i Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (HILSZCZAŃSKI i in. 2015).

Podane stanowisko poza Dąbrową Krotoszyńską jest drugim na terenie Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej.

**LYCIDAE***Benibotarus taygetatus* (PIC, 1905)

- Bieszczady, LKP Lasy Bieszczadzkie, Nadl. Cisna, FV05 Buk, 2 VII – 22 IX 2015, 1 ex., leg. ZB.

W Polsce gatunek wykazywany był zaledwie z trzech krain, tj. Pojezierza Mazurskiego, Beskidu Wschodniego i Zachodniego, przy czym wszystkie te dane wymagają potwierdzenia nowymi materiałami (BURAKOWSKI i in. 1985).

Gatunek nowy dla Bieszczadów.

**MELANDRYIDAE***Dolotarsus lividus* (C.R. SAHLBERG, 1833)

- Bieszczady, LKP Lasy Bieszczadzkie, Nadl. Cisna, FV05 Buk, 13 V – 1 VII 2015, 1 ex., leg. ZB.

Gatunek o borealno-górskim typie rozmieszczenia. Wykazywany był z Puszczy Białowieskiej, Gór Świętokrzyskich oraz Beskidu Zachodniego i Wschodniego (KUBISZ i in. 2014). Ostatnie dane z Bieszczadów o tym gatunku pochodzą z drugiej połowy XX wieku (BURAKOWSKI i in. 1987, KUBISZ i in. 2014).

*Melandrya barbata* (FABRICIUS, 1787)

- Pojezierze Mazurskie, LKP Lasy Elbląsko-Żuławskie, Nadl. Elbląg, DF01 Pagórki ad Elbląg, 19 V – 7 VII 2015, 1 ex., leg. ZB;
- Bieszczady, LKP Lasy Bieszczadzkie, Nadl. Cisna, FV05 Buk, 13 V – 1 VII 2015, 2 exx., leg. ZB.

Gatunek przez wiele dziesiątek lat nie był z Polski notowany. Dopiero w ciągu ostatnich dwóch dekad podany został z Puszczy Białowieskiej, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej i Pojezierza Mazurskiego (KOMOSIŃSKI i in. 2012, KUBISZ i in. 2014) Z Bieszczadów wymieniany był ogólnikowo bez podania precyzyjnych danych (BURAKOWSKI i in. 1987).

Podane stanowisko jest potwierdzeniem występowania tego gatunku w Bieszczadach.

## MYCETOPHAGIDAE

### *Triphyllus bicolor* (FABRICIUS, 1792)

- Bieszczady, LKP Lasy Bieszczadzkie, Nadl. Cisna, FV05 Buk, 13 V – 1 VII 2015, 1 ex., leg. ZB.

W Polsce gatunek wykazywany był z wielu krain (BURAKOWSKI i in. 1986b; RUTA i in. 2012), choć nadal brak jest informacji o jego obecności w północno-zachodniej Polsce. W literaturze podaje się, że związany jest z różnymi gatunkami grzybów nadrzewnych (BURAKOWSKI i in. idem), jednak w świetle ostatnich badań okazuje się, że wykazuje on silne preferencje w stosunku do owocników ozorka dębowego *Fistulina hepatica* (SCHAEFF.): FR. (PIĘTKA i BOROWSKI 2011).

Podane stanowisko jest drugim na terenie Bieszczadów.

## SCARABAEIDAE

### *Gnorimus variabilis* (LINNAEUS, 1758)

- Nizina Wielkopolsko-Kujawska, LKP Puszcza Notecka, Nadl. Karwin, WU55 Drezdenko vic., 10 VI – 31 X 2014, 1 ex., leg. ZB.

W Polsce gatunek wykazywany był z wielu krain, ale w większości z nich od wielu lat nie został potwierdzony nowymi materiałami (BURAKOWSKI i in. 1983). Ostatnio po wielu latach podany został z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej na podstawie okazów z końca XX wieku (BUNALSKI i in. 2015).

## TETRATOMIDAE

### *Hallomenus axillaris* (ILLIGER, 1807)

- Pojezierze Mazurskie, LKP Lasy Mazurskie, Nadl. Maskulińskie, EE34 Wygryny ad Ruciane Nida, IV – 23 VI 2014, 1 ex.;
- Bieszczady, Nadl. Cisna, FV05 Buk, 2 VII – 22 IX 2015, 1 ex., leg. ZB.

W ostatnich latach w Polsce gatunek notowany był z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Puszczy Białowieskiej, Górnego Śląska i Roztocza (KUBISZ i in. 2014). Pozostałe dane o tym gatunku z terenu naszego kraju są przestarzałe i pochodzą najczęściej z końca XIX i początku XX wieku (BURAKOWSKI i in.: 1987).

Gatunek nowy dla Pojezierza Mazurskiego i Bieszczadów.

*Tetratoma ancora* FABRICIUS, 1790

- Pojezierze Mazurskie, LKP Lasy Mazurskie, Nadl. Maskulińskie, EE34 Wygryny ad Ruciane Nida, IV – 23 VI 2014, 1 ex., leg. ZB;
- Bieszczady, LKP Lasy Bieszczadzkie, Nadl. Cisna, FV05 Buk: 13 V – 1 VII 2015 (1 ex.), 2 VII – 22 IX 2015 (10 exx.), leg. ZB.

W Polsce gatunek niezbyt często spotykany i wykazywany był głównie z południowej części kraju (KUBISZ i in. 2014). Z Pojezierza Mazurskiego podawany był zaledwie z jednego stanowiska (BYK i BYK 2004), natomiast w Bieszczadach znajdowany był kilkakrotnie w poprzednim stuleciu (KUBISZ i in. 2014).

Badania zrealizowane zostały przez Instytut Badawczy Leśnictwa w Sękocinie Starym w ramach projektu nr: BLP-377, sfinansowanego przez Dyрекcję Generalną Lasów Państwowych w Warszawie.

## SUMMARY

The paper presents the results of the faunistic studies conducted in 2014-2015 in eight promotional forest complexes in Poland. A total of 14 interesting saproxylic beetles were recorded. Among the species collected, 3 were recognized as new for the Bieszczady Mountains, 2 for the Podlasie region, and 1 species was new for the Masurian Lake District.

## PIŚMIENNICTWO

- BIDAS M. 2002: Kózkowate (Cerambycidae, Coleoptera) Gór Świętokrzyskich. Rocznik Świętokrzyski, Seria B, **28**: 19-38.
- BOROWIEC L., KANIA J., WANAT M. 1992: Chrząszcze (Coleoptera) nowe dla Puszczy Białowieskiej. Wiadomości Entomologiczne, **11** (3): 133-141.
- BUCHHOLZ L. 1993: Fauna wybranych grup owadów (Insecta) Puszczy Bukowej koło Szczecina. 3. Chrząszcze z nadrodziny sprężyków (Coleoptera, Elateroidea). Wiadomości Entomologiczne, **12** (2): 93-106.
- BUCHHOLZ L. 2008: Sprężyki (Coleoptera: Elateridae, Eucnemidae, Throscidae) rezerwatu leśno-stepowego „Bielinek” nad Odrą – charakterystyka i geneza fauny. Wiadomości Entomologiczne, **27** (4): 195-258.
- BUNALSKI M., PRZEWOZNY M., RUTA R., BOROWIAK-SOBKOWIAK B., SIENKIEWICZ P., TRZCINSKI P. 2015: Materiały do poznania rozmieszczenia chrząszczy (Coleoptera) Zachodniej Polski. Część 6. Kruszczyce (Scarabaeidae: Cetoniinae). Wiadomości Entomologiczne, **34** (2): 12-29.

- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFANSKA J. 1983: Chrząszcze Coleoptera. Scarabaeoidea, Dascilloidea, Byrrhoidea i Parnoidea. Katalog Fauny Polski, XXIII, **9**: 1-194.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFANSKA J. 1985: Chrząszcze Coleoptera: Buprestoidea, Elateroidea i Cantharoidea. Katalog Fauny Polski, XXIII, **10**: 1-401.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFANSKA J. 1986a: Chrząszcze Coleoptera. Cucujoidea, cz. 1. Katalog Fauny Polski, XXIII, **12**: 1-266.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFANSKA J. 1986b: Chrząszcze Coleoptera. Cucujoidea, cz. 2. Katalog Fauny Polski, XXIII, **13**: 1-278.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFANSKA J. 1987: Chrząszcze Coleoptera. Cucujoidea, cz. 3. Katalog Fauny Polski, XXIII, **14**: 1-309.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFANSKA J. 1990: Chrząszcze Coleoptera. Cerambycidae i Bruchidae. Katalog Fauny Polski, XXIII, **15**: 1-312.
- BYK A., BYKS. 2004: Chrząszcze saproksylofilne próchnowisk rezerwatu „Dęby w Krukach Pasłęckich” Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody, **23** (4): 555-580.
- BYK A. 2007: Waloryzacja lasów Gór Świętokrzyskich na podstawie struktury zgrupowań chrząszczy saproksylicznych. (ss. 57-118). [W:] J. BOROWSKI, A. SZUJECKI (red.) Waloryzacja ekosystemów leśnych Gór Świętokrzyskich metodą zooindykacyjną. Wyd. SGGW, Warszawa. 236 ss.
- GIBB H., PETERSSON R.B., HJÄLTÉN J., HILSZCZAŃSKI J., BALL J.P., JOHANSSON T., ATLEGRIM O., DANELL K. 2006: Conservation-oriented forestry and early successional saproxylic beetles: responses of functional groups to manipulated dead wood substrates. *Biological Conservation*, **129**: 437-450.
- GUTOWSKI J.M., KARAŚ M. 1991: *Evodinus borealis* (Gyllenhal, 1827) (Coleoptera, Cerambycidae) w Polsce. *Wiadomości Entomologiczne*, **10** (4): 221-226.
- GUTOWSKI J.M. 1995: Kózkowate (Coleoptera: Cerambycidae) wschodniej części Polski. *Prace Instytutu Badawczego Leśnictwa, Seria A*, **811**: 3-190 + wkładka.
- GUTOWSKI J.M., KUBISZ D. 1995: Entomofauna drzewostanów pohuraganowych w Puszczy Białowieskiej. *Prace Instytutu Badawczego Leśnictwa, Seria A*, **788**: 92-129.
- HILSZCZAŃSKI J., JAWORSKI T., PLEWA R. 2011: Dlaczego owady saproksyliczne „znikają” z naszych lasów, czyli o wyższości jakości martwego drewna nad jego ilością. (ss. 200-206). [W:] D. ANDERWALD (red.) Zarządzanie ekosystemami leśnymi a zachowanie populacji ptaków leśnych. *Studia i Materiały CEPL, R. 13.*, **2** (27): 1-338.
- HILSZCZAŃSKI J., PLEWA R., JAWORSKI T., SIERPIŃSKI A. 2015: *Microrhagus pyrenaeus* Bonvouloir, 1872 – a false click beetle new for the fauna of Poland with faunistic and ecological data on Eucnemidae (Coleoptera, Elateroidea). *Spixiana*, **38** (1): 77-84.
- KOMOSIŃSKI K., PLEWA R., HILSZCZAŃSKI J. 2012: Nowe stanowiska *Melandrya barbata* (Fabricius, 1787) w Polsce (Coleoptera: Melandryidae). *Wiadomości Entomologiczne*, **31** (3): 206-207.



- KUBISZ D. 1995: Chrząszcze (Coleoptera) z wybranych rodzin jako element monitoringu ekologicznego w Puszczy Białowieskiej. Prace Instytutu Badawczego Leśnictwa, Seria A, **797**: 161-176.
- KUBISZ D., IWAN D., TYKARSKI P. 2014: Tenebrionoidea: Tetratomidae, Melandryidae, Ripiphoridae, Prostomidae, Oedemeridae, Mycteridae, Pythidae, Aderidae, Scraphiidae. Critical checklist, distribution in Poland and meta-analysis. Coleoptera Poloniae, Vol. 2. Natura Optima Dux Foundation, Warszawa: 1-470.
- MAZUR S. 1983: Zadrzewkowate – Erotylidae, Wygłodkowate – Endomychidae. Klucze do Oznaczania Owadów Polski, XIX, **74-75**: 1-31.
- PIĘTKA J., BOROWSKI J. 2011: Występowanie ozorka dębowego *Fistulina hepatica* (Schaeff.): Fr. oraz związanego z nim gatunku chrząszcza *Triphyllus bicolor* (Fabr.) w rezerwacie „Las Natoliński”. Leśne Prace Badawcze, **72** (1): 47-52.
- RUTA R., JAŁOSZYŃSKI P., SIENKIEWICZ P., KONWERSKI S. 2011: Erotylidae (Insecta, Coleoptera) of Poland – problematic taxa, updated keys and new records. ZooKeys, **134**: 1-13.
- RUTA R., KONWERSKI S., MIŁKOWSKI M., GAWROŃSKI R., KOMOSIŃSKI K., MELKE A., MARCZAK D. 2012: Nowe stanowiska Mycetophagidae (Coleoptera: Tenebrionoidea) w Polsce. Wiadomości Entomologiczne, **31** (4): 274-287.
- SMOLIS A. 2008: Sprężyk *Stenagostus rhombeus* (Olivier, 1790) (Coleoptera: Elateridae) w południowo-zachodniej Polsce. Przyroda Sudetów, **11**: 69-72.
- SPEIGHT M.C.D. 1989: Saproxylic Invertebrates and their Conservation. Council of Europe. Nature and Environment, **42**: 1-79.